

Gost oddaje je Zoran Kus

TV SLOVENIJA 1, 28. 04. 2024, INTERVJU, 21:10

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Spoštovani gledalci. Po dokončnem zaprtju zadnjih treh jedrskih elektrarn v Nemčiji je ostalo v evropski uniji 11 tako imenovanih jedrskih članic držav, torej, ki proizvajajo jedrsko energijo. Za koga veliko, za koga malo. Sodba je vaša. In med enajstimi je s Krško nuklearko seveda tudi Slovenija, ki pa se že pospešeno pripravlja. Tak je vtis na referendum o nadaljnji uporabi jedrske energije. O tem, da je slovenska prihodnost jedrska, se je slovenska politika, taki je vtis povsem sodeč poenotila. Poudariti velja, izjema je Levica. Toda ali je res tako? Ali ima politika prav, če hočete, ali gre politikom, tudi slovenskim verjeti, da je jedrska energija tisto pravo? Da neizogibno ostaja naša usoda. O tem z Zoranom Kusom, poznavalcem problematike, nekoč državnim sekretarjem na Ministrstvu za okolje in prostor, pomembna informacija, da ne naštevam ostalega, ki ima v uporabi jedrske energije recimo temu drugačno mnenje. Gospod Kus dober večer.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Dober večer in Hvala za povabilo.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Gospod Kus, nobenega dvoma ni, vsaka država in seveda tudi Slovenija potrebuje za svoj napredek, energijo. Gre pa seveda za strateško odločitev kakšne vrste energijo Slovenija potrebuje. In seveda tukaj imamo zadnje tedne, morda celo že mesece občutek, kot sem že dejal, da je slovenska politika odločena, da je slovenska, kot sem dejal, usoda tudi jedrska opcija.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Tako kaže glede na proces, ki poteka, da se je politika že poenotila. Poenotila se je z vlado, poenotila se je v državnem zboru. Pritegnila tudi določene strokovnjake in ta proces teče zelo hitro, dokaj agresivno in dokaj ne v skladu s procedurami, ki so potekale do sedaj. Referendum je bil najprej sklican za leto 28 ali predviden leta 28, zdaj je predviden letošnje leto. Ampak za odločanje na referendumu potrebujemo mnogo več podatkov, kot jih imamo danes na voljo. Če se hočejo ljudje odločiti za energetske prehod, kakšno energijo bomo uporabljali naslednjih 50 let, morajo imeti na voljo dovolj podatkov, da se lahko o tem odločijo. In tega danes nimamo. Vlada sicer obljublja, da bo nekatere podatke še pripravila, Toda bistveni podatki manjkajo. Manjkajo podatki, gre za najmanj dva scenarija. Ali energetski scenarij na eni strani ali na drugi strani scenarij z obnovljivimi viri energije. In za oba scenarija potrebujemo dovolj podatkov, kakšna bo cena tega projekta, kolikšna bo investicija in na koncu kakšna bo cena energije, elektrike na položnici. In to najbolj zanima ljudi. In dokler teh podatkov vlada in pa energetski sektor ne pripravijo, tako dolgo seveda ni možno govoriti, da je proces demokratičen in da se lahko ljudje informirano odločajo na referendumu o eni ali o drugi poti v energetsko prihodnost.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Gre v bistvu za dolgoročno, za strateško odločitev in seveda če se odločimo za eno, če se odločimo za jedrsko opcijo seveda bo bistveno manj denarja v državi za obnovljive vire energije. Ali to morda že pomeni, da smo... Oziroma da je politika ugotovila, da z obnovljivimi viri energije ne bo mogla shajati v prihodnjih desetletjih, zato jedrska energija.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Teh podatkov vlada ne želi razkriti, niti energetska industrija teh podatkov še ni pripravila. Ali pa če jih že ima, jih ni pokazala. Tako da tega javnost ne ve. Ti podatki so pravzaprav na voljo v mednarodnih referencah in se z relativno lahkoto dajo izračunati, vsaj približni. Ni potrebno počakati na ponudbe izvajalcev, ki bodo gradili ali elektrarne za obnovljive vire energije ali ki bodo gradili jedrsko elektrarno. To se da izračunati in te podatke bi morali imeti že pripravljene, jih pokazati mnogo pred referendumom, da bi lahko seveda ljudje potem na referendumu odločili o eni ali o drugi varianti. Če samo pogledava te mednarodne reference. Jedrska energija je zelo, zelo draga in podatki v zadnjih 20 letih kažejo, da se jedrska energija pravzaprav samo draži. Jedrske elektrarne so iz leta v leto dražje, elektrika iz njih pa je dražja, medtem ko je prav nasprotno elektrika iz obnovljivih virov energije iz velikih elektrarn iz leta v leto cenejša, tako da bi veljalo seveda te podatke med sabo primerjati in se šele na tej podlagi potem odločati kako naprej.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Če narediva korak nazaj glede cene same, potencialno, jedrske elektrarne. V Sloveniji seveda je morda toleranca do jedrske elektrarne, zaradi tega ker jo že imamo, morda malenkost večja. Kakšna je pravzaprav cena takšnega projekta za relativno majhno državo kot je Slovenija?

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Reference v zahodnih državah sveta v zadnjih 25 letih kažejo, zgrajenih pa je bilo pravzaprav zgolj jedrskih elektrarn, ki jih lahko prištejemo na prste dveh rok. Tako da imamo relativno zelo malo referenc. In te številke kažejo, da so cene za gradnjo teh projektov zelo visoke, zelo velike. Na primer za 1000 megavatno elektrarno, če jo vzamemo za primerjavo...

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Primerjava s Krškim morda?

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Primerjava s Krškim. Krška je 700 **MW**. In če vzamemo elektrarno na primer kot jo predlaga zdaj **GEN** Energija ali kot jo predlaga vlada, to je manjša elektrarna za 1100 **MW**, ali pa večja elektrarna s 1600 **MW**, danes se energetska industrija bolj nagiba k večji elektrarni, to je elektrarna s 1600 **MW**, je takšna elektrarna s stroški kapitala približno 16 milijard evrov. 16 milijard evrov stane takšna elektrarna.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Sliši se veliko denarja. Ali lahko morda postavimo v primerjavo z ne vem, morda z drugim tirom, morda z veličino družbenega produkta slovenskega. Koliko je 16 milijard dolarjev evrov za Slovenijo?

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

16 milijard je številka, ki si jo pravzaprav preprosti ljudje težko predstavljamo. Ampak če jo primerjamo z projektom Teša 6, Termoelektrarne 6 v Šoštanju, je to 15 več. Je to 15 več. In ta številka je seveda tako velika, da pravzaprav pomeni eno tretjino bruto domačega proizvoda Slovenije. Pomeni skoraj dva letna proračuna Slovenije. To je ogromna številka in če jo preračunamo na prebivalce, je to 20.000 **EUR** na posameznega prebivalca. To so tako velike številke da Slovenija kot majhne ekonomija, kot ekonomija z relativno nizko kreditno in pa finančno sposobnostjo, da skoraj je težko verjet, da bi lahko Slovenija takšno veliko vsoto spravila skupaj.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

No... Torej Slovenija bi se morala v tem primeru zadolžiti, tako kot z analogijo z družino, če hoče kupiti novo stanovanje, si mora sposoditi denar in Slovenija bi si morala sposoditi toliko in toliko milijard dolarjev, poleg svojega osnovnega vložka in ta denar seveda ni poceni in ta denar je treba vrniti. Povejte nam nekaj več o takšni shemi oziroma kakšni so scenariji v tem primeru?

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Naj se vrnem za trenutek nazaj na samo ceno. 16 milijard za 1600 megavatni reaktor, kot ga trenutno predlaga **GEN** Energija ali pa za katerim stoji tudi trenutno vlada, je samo strošek kapitala, tako imenovani strošek kapitala preko noči. To je strošek, kjer še nismo najeli kredita. Ker pa seveda nimamo gotovine in je ta znesek tako visok, je potrebno vzeti še kredit. In po navadi vzamemo kredit vsaj za polovico zneska neke naložbe. In ker so obrestne mere danes tako visoke, minimalne... Za tako tvegane energetske projekte, kot je jedrska tehnologija, so najmanj 8 odstotne obrestne mere. V Evropi med 8 do 10, v Ameriki še več, nekaj manj sicer v na Japonskem, na Kitajskem še nekaj manj. Ampak potrebno je računati za evropsko obrestno mero. In če takšno obrestno mero seveda upoštevamo, pomeni, da bomo kredit, ki ga bomo odplačevali, da ga bomo v 10 do 12 letih morali vrniti skoraj toliko, kot smo najeli kredita. Kar pomeni, da bi z najetjem kredita velika jedrska elektrarna stala na koncu okrog 23 do 24 milijard evrov. In če primerjamo to z nekaterimi projekti v tujini, trenutno na primer se gradi projekt jedrske elektrarne Hinkley Point C v Združenem kraljestvu. Tam je danes že ta cena približno toliko. Namreč tam gradijo Francozi, podjetje **EDF**, francosko državno energetska jedrsko podjetje. In elektrarno so začeli graditi leta 2016 in ravno pred kratkim so objavili, da se bodo roki podaljšali, da bo elektrarna zgrajena leta 2031, kar pomeni najmanj 15 let od prve lopate in da so stroški žal pač zaradi inflacije in zaradi dviga cen materialov in sestavnih delov za elektrarne tako porasli v zadnjih letih, da bo ta strošek za dva reaktorja, ki se gradita, skupno 3200 **MW**. Da bo ta strošek 54 milijard, preračunano v evre. Ali povedano drugače, to je 27 milijard na en reaktor, velikosti kot je predviden za jedrsko elektrarno **JEK 2** torej. 27 milijard.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Vsota, ki pomeni verjetno za tako majhno državo kot je Slovenija, prilično tveganje. Kajti denar je treba vrniti. O tem ni nobenega dvoma.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Vsekakor je to veliko tveganje. To je tako veliko tveganje, da pravzaprav lahko govorimo o potencialnem finančnem zlomu. In če koga, bi glede teh velikih števil morala panika zgrabiti finančnega ministra, predsednika vlade, celotno vlado in državni zbor. Ampak naj nadelujem. Ta številka seveda ni vse. To je samo cena projekta. In ker je cena projekta tako visoka, je tudi izračunana stroškovna cena elektrike izredno, izredno visoka. Po mednarodnih referencah bi za takšno ceno projekta, bila cena elektrike minimalno 170 **EUR** na megavatno uro. Danes je na evropskem borznem trgu elektrike cena okrog 80 **EUR** na megavatno uro. In 170 je zelo veliko. Na drugi strani pa so cene za obnovljive vire energije danes približno med 50 in 60 **EUR** na megavatno uro. To pomeni, da bi bila elektrika iz takšne jedrske elektrarne praktično več kot 3 dražja. Cena bi bila 3 višja. To pa je seveda zelo pomemben podatek za ljudi, saj če se bodo odločali na referendumu, se bodo odločali za nižjo ceno na položnici. In trikratna razlika je seveda izredno velika razlika.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

No, ampak seveda to pomeni tudi vpliv na konkurenčnost slovenskega gospodarstva, če bo plačevalo tako drago elektriko. Država sicer lahko subvencionira drago elektriko, vendar subvencija niso nič drugega kot davkoplačevalski denar, ki bi ga lahko uporabili za kaj drugega, pa gre za elektriko.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Točno tako. To je seveda veliko tveganje, velik riziko. In če bi država seveda umetno poskušala znižati obrestno mero ali pa dajati druge oblike državne pomoči, seveda to samo pomeni, da je prenesla tveganje pravzaprav na proračunska sredstva, na državo in država seveda na koncu prenese vsa ta tveganja na porabnike. To se pravi nismo nič kaj velikega naredili, če smo torej znižali obrestno mero ali če smo dali druge oblike državne pomoči, kajti če se projekt zalomi, je seveda potrebno ta denar kljub temu vrniti, je potrebno to pokriti in to se pokrije potem seveda iz javnih sredstev.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Samo ta podatek o dragi elektriki je seveda za Slovence zelo relevanten, kajti navsezadnje vsak mesec, ko moramo plačati račune, gledamo predvsem na ceno. In seveda o tem, da bo ta elektrika draga, oziroma bistveno dražja kot bi lahko bila, seveda relativno malo slišimo. Je pa res, da nismo slišali podatkov, ki bi na primer bili drugačni kot jih navajate vi. Država kot ste rekli molči.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Država molči in teh podatkov še ni izračunala ali pa te podatke ima in jih iz različnih razlogov ne želi deliti z javnostjo. Ko bo država seveda pripravila ta dva scenarija in ko bodo ti podatki na voljo, bomo lahko z mednarodnimi neodvisnimi strokovnimi inštitucijami preverili kateri podatki držijo, kateri podatki so pravi, koliko se ujemajo torej z podatki ki jih pripravljajo naši, slovenski strokovnjaki, slovenska energetika. In takrat bo seveda bolj jasno ali so te številke in te razlike res tako velike ali pa so mogoče malo manjše. Jaz Menim, osebno, glede na to koliko poznam mednarodne reference, te številke več ali manj tudi držijo, stojijo in o tem je nedavno tudi govoril direktor **Elesa** gospod Aleksander Bervar ki je rekel, da elektrika iz jedrske elektrarne ne bo nižja kot je 125 **EUR** na megavatno uro, verjetno tudi višja. In pravi, da so ti podatki o referencah iz nekaterih drugih jedrskih elektrarn, na primer elektrarne, ki se gradi v Združenem kraljestvu, podobno elektrarne, ki se trenutno gradi v Franciji, da so te številke tako zastrašujoče, da težko pričakujemo, da bi pa pri nas bile bistveno nižje.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Gospod Kus kako si razlagate? Vtis je, kot da je nekdo... Neka sila iz ozadja obrnila, pritislila na gumb in Slovenija se je odločila za jedrsko energijo, kljub vsem podatkom, ki jih vi naštevate in da seveda sploh ni več dilema jedrska energija da ali ne, jedrska energija je tu in zdaj. Tukaj je vtis, da sploh ni več dileme.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Jedrska energija se danes pravzaprav seli predvsem v države, ki ne gledajo preveč na ekonomiko. Kajti jedrske elektrarne se gradijo predvsem iz strateško političnih razlogov, iz prestižnih razlogov, iz vojaško strateških razlogov. Namreč povezava med civilno jedrsko industrijo in vojaško jedrsko industrijo je zelo tesna. To je tudi nedavno povedal,

javno, predsednik Francije Macron, ki je rekel, brez civilne jedrske industrije ni vojaške in brez vojaške jedrske industrije, ni civilne. Kar pomeni, da je ta tesna naveza med civilno in vojaško jedrsko industrijo tako velika, da pravzaprav ena brez druge ne morete shajati. Vojaška jedrska industrija s civilno pravzaprav daje javnosti signal, da jedrsko energijo ni nič narobe. Da je proizvodna jedrskega orožja nekako samo po sebi razumljiva, saj na drugi strani jedrska energija daje tudi poceni elektriko. Toda temu ni tako. Države, ki so si naredila izračune, tako kot Nemčija in še mnoge druge države, se iz tega jedrskega programa, predvsem zaradi ekonomskih razlogov, umikajo. Nekatere pa še vedno sledijo. Predvsem pa sledijo Franciji, ki pa je obnovo jedrskega programa zasnovala predvsem na dejstvu, da je njihova jedrska industrija v zadnjih letih zašla v velike škripce in v velike dolgove. Na primer samo francoski **EDF** je v zadnjih letih pridelal več kot 65 milijard izgube. Samo v letu 22, v enem samem letu, je zabeležil 16 milijard evrov izgube. In to izgubo je nekako potrebno pokrit. Zato so pravzaprav pogruntali eno formulo, da je njihova jedrska industrija tako velika, da ji ni možno pustiti, da propade. Ampak da jo je treba obnoviti na tak način, da si poišče trg, nov trg, nove partnerje. Zato si je poiskala Francija prijatelje. 10, 11 evropskih držav iz Evropske unije, ki prav tako podpirajo francoski pristop k obnovi jedrske energije na ta način, da bi seveda tudi same gradile in s tem omogočile francoskemu podjetju **EDF**, da pride spet na finančno in zeleno vejo tudi strokovno in pa tehnično.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Dotaknili ste se velike dileme, velikega razkola znotraj same Evropske unije. Motor Evropske unije Nemčija, se je odpovedala jedrski energiji. Avstrija, naša sosed, prav tako Italija... Kot smo omenili, samo 11 članic Evropske unije se ukvarja z pridobivanjem jedrske energije. Kako si razložiti ta veliki razkol? Nemčija se je odločila, čeprav vemo, da se je za to odločila po nesreči v Fukušimi, se mi zdi malce za lase privlečeno, da bi rekli to je bila pač hitra, prehitra emocionalna odločitev nemške kanclerke.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Nemčija se je pravzaprav odločila za umik iz jedrske energije in iz jedrske tehnologije industrije že predavnimi leti. Že po Černobilu se je pravzaprav odločila. Takrat so se tudi pojavila gibanja kot so Zeleni v Nemčiji, politične stranke, ki so pravzaprav začele ugotavljati, ne še iz ekonomskih razlogov, ampak bolj iz etičnih, moralnih razlogov. Da je neetično in nemoralno imeti tako nevarno industrijo, kjer lahko pride do velike nesreče, do zelo velike jedrske škode in kjer se pravzaprav odmika izgradnja odlagališč za visoko radioaktivne, smrtonosne odpadke, odmika za desetletja, celo za v naslednje stoletje. To je seveda nemoralno, da premikamo izgradnjo odlagališč jedrskih odpadkov za nekaj desetletij v prihodnje in jih nalagamo prihodnjim generacijam. Namreč po ustavi prihodnjih generacij ne bi smeli bolj obremenjevati kot sedanje, zato bi morala jedrska industrija danes izgraditi odlagališče jedrskih odpadkov. Zakaj pa jih ne zgradi? Zato, ker računa na privilegij, ki jim je bil dan že predavnimi leti. V 70ih letih, odkar obstaja jedrska energija, ni bilo zgrajeno še niti eno odlagališče jedrskih odpadkov, tako imenovano geološko odlagališče 500 m približno pod zemljo, kjer so varno shranjeni tudi ti odpadki.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Vsa so začasna odlagališča in seveda to je tudi dilema v Sloveniji.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Vsa odlagališča so začasna. Brezkompromisno se trenutno jedrski odpadki odlagajo kar na dvorišča jedrskih elektrarn. Tega druga industrija ne počne. Sicer pravi jedrska industrija, da so tam varno odloženi. Da, ampak te tehnologije Evropska unija ne priznava. Priznava samo tehnologijo geološkega odlaganja globoko pod zemljo. In zakaj jedrska industrija ne gradi teh odlagališč in zakaj se povezuje z vlado, ki odmika izgradnjo teh odlagališč v prihodnje? Zaradi tega ker je to zelo, zelo drago. Namreč eno takšno odlagališče, zdaj bo v naslednjem letu ali čez dve leti zgrajeno prvo odlagališče na svetu, to je na Finskem. Imenuje se Onkalo, po slovensko to pomeni votlina in to odlagališče je stalo več kot 5 milijard evrov. Samo odlagališče. Na primer Švicarji so si izračunali, pred nedavnim so objavili ta podatek, da bo njihovo odlagališče samo za švicarske visoko radioaktivne odpadke, da bo to odlagališče stalo 21 milijard evrov. V Ameriki je bil ta projekt pripravljen in je bila predračunska cena 96 milijard ameriških dolarjev. Namreč to so tako pošastno visoke številke, ki se nikoli ne računajo v ceno elektrike in zato seveda je cena elektrike umetna. Pravzaprav ni realna. Ker teh števil za izgradnjo odlagališč jedrskih odpadkov ni v ceni. Pa ne samo to. Cena, ki je trenutno in na to se pravzaprav sklicujejo tudi jedrska industrija in pa energetiki, vlada in drugi podporniki jedrske industrije, je cena približno 40 do 45 **EUR** na megavatno uro iz naše jedrske elektrarne. To je umetna cena. Zato ker se v to ceno ne upoštevajo tudi številne tako imenovane skrite subvencije. Prva skrita subvencija je, da je cena odlaganja odpadkov izven tega, da se prelaga na naslednje generacije. Druga takšna...

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Trajanje: 42:00

5 / 9

In to je tudi morda, pardon, tudi eden od razlogov, da so seveda s tem Hrvatje, naši partnerji v Krškem, zelo zadovoljni. Kajti odpadki se deponirajo v Krškem in ne na Hrvaškem.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Zaenkrat se shranjujejo seveda pri elektrarni, na dvorišču kot so rekla. Ampak po sporazumih bi Hrvati morali polovico visoko radioaktivnih odpadkov odpeljati na Hrvaško. Ampak to se verjetno ne bo zgodilo. To bi celo povečalo strošek, ker bi potem Hrvati morali graditi svojo odlagališče.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Mimogrede, kje bi lahko pravzaprav... Pač tudi Slovenci moramo razmišljati, kje bi lahko odlagali dolgoročno te odpadke? Ali imamo lokacije? Kaj bi rekli Slovenci, ko bi se morali odločiti, zdaj pa bo v tem in tem kraju odložen jedrski odpad?

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

O tem se pravzaprav govori zelo malo. Obstajajo sicer neke študije, ki pa javnosti niso kaj dosti predstavljene. Najprej je bilo 12 lokaciji, v ožjem izboru, neke...

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Še z lokalnimi smetišči so problemi. Zaradi tega pravim.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Drži. V ožjem izboru so nekako tri lokacije. Od teh treh lokacijah vlada in jedrska industrija ne želijo govoriti kaj dosti. In te tri lokacije, ki morajo biti pravzaprav v nepropustni kamnini, trdni kamnini, globoko, približno 500 m pod zemljo, ali pa v nepropustnih sedimentih, ki ne prepuščajo vode, ki so vodotesni, ki so okoljsko varni. Teh lokacije v Sloveniji zelo malo in samo tri lokacije so takšne. To je območje Pohorja. To je območje Kočevskega in pa območje Zasavja. In seveda če bodo ljudje slišali v te podatke, seveda ne bodo preveč veseli, da se neke v bližnji prihodnosti računa, da bi te raziskave vlada in pa jedrska industrija že začela delati. Ker neke bomo konec koncev morali odložiti odpadke. Ampak če bomo te odpadke odložili samo od jedrske elektrarne prvi blok, bo tega dosti manj, bo to hitreje zaprto. Če pa bomo gradili drugo elektrarno, drugi blok, seveda se bo odlaganje teh visoko radioaktivnih odpadkov razpotegnilo na naslednjih 100 let in verjetno celo več.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Kot sem že prej omenil, v Sloveniji imamo nuklearko in zaradi tega je morda pričakovati večjo toleranco Slovencev do še enega bloka. Če že imamo to pri hiši, naj bo še drugi blok. Vendar kljub vsemu, zdi se mi, da je na mestu da se pogovarjamo tudi o možnosti, da tega pač drugega bloka ne bi bilo. Vendar vemo, nuklearka v Krškem je West- inghousova. Torej tehnologija ki je prišla iz Amerike še za časa Jugoslavije. Ali to pomeni, po vašem mnenju, da seveda imajo Američani glede potencialnega drugega bloka kakšno prednost?

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Jedrska elektrarna... Res je bila zgrajena v drugih časih. Takrat se seveda ni veliko govorilo o ekonomskih parametrih. Izgradnje te elektrarne, kot vemo je ta elektrarna bila pravzaprav del programa, ki ga je zastavil takratni predsednik Tito. On si je predvsem želel, da bi imel atomsko bombo in kot stranski ali pa kot dodatni element je pač računal, da naj bi po Jugoslaviji takratni zgradili še 11 jedrskih elektrarn. In slučajno je pač bila zgrajena prva, ki je bila tudi potem edina iz tega programa, v Krškem. Gradili so jo takrat West- inghous. Ampak West- inghous je takrat bil bistveno bolj sposoben in je imel dobre projekte.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

West- inghous je celo propadel med tem, prišel v stečaj.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Drži, West- inghous je pravzaprav v zadnjih, on je v zadnjih 25 letih zgradil pravzaprav samo 4 jedrske elektrarne. 2 na Kitajskem, 2 je prodal potem Kitajcem in celotno tehnologijo tudi Kitajcem. V času, ko je šel v stečaj, to je bilo leta 17. Dve pa je ravnokar končal v Ameriki. Ampak tudi ti dve elektrarni sta prekoračili večkrat roke in pa ceno, predračunsko ceno, tako da sta zelo dragi. To pomeni, da je West- inghous pravzaprav v teh zadnjih desetletjih izgubil ves know-hou. Izgubiljo vsa znanja, vse izkušnje in je danes zelo slabo opremljen. Zelo slabo je pripravljen na gradnjo novih jedrskih elektrarn. To je bi lahko rekli, dokaj zastrašujoče. Če bi se pogovarjali z West- inghousom, bi pravzaprav lahko kupili

tehnologijo ali pa izkušnje, ki je nekako v zadnjih desetletjih zaspala. Na primer, če zgradiš samo 2 ali 4 jedrske reaktorje v 25 letih, je podobno, kot če si bi... In če še ti prekoračijo vse roke in vse finančne predračune je podobno, kot bi se vprašali, ali bi ljudje bili pripravljeni podpisati pogodbo z gradbenim podjetjem, da zgradi hišo, če je v zadnjih 25 letih zgradil samo 2 ali 4 hiše in še te so večkratno prekoračile predračunska sredstva in večkratno prekoračile roke. Zagotovo pri takšnem podjetju mi nikoli ne bi naročili izgradnje hiše. In podobno je tudi z podjetjem **EDF**. Tudi **EDF** je v zadnjem letu zgradil, v zadnjih 20ih...

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

EDF je Francoska energetska družba.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

To je francoska, **EDF**, Electricite de France, to je francoska, francoski gigant, ki ima skupaj s podizvajalci in z raziskovalnimi inštituti kar lahko štejemo skupaj, ima skoraj 400 000 zaposlenih. In ravno to je bil razlog, da se je predsednik Macron in pa in pa celotna politika in pa industrija, da so se odločili, da je to tako veliko podjetje, da ga seveda ni možno pustiti, da zaradi velikih dolgov ki si jih je nabral, da bi propadel. Je too big to fail kot pravimo, prevelik da bi propadel. In zato so pravzaprav pogruntali formulo, da bi z ponovnim investiranjem, ponovnim vlaganjem, ne glede na to da so cene višje, lahko obudili to jedrsko industrijo? Tudi **EDF**, torej francoski jedrski gigant je močno podhranjen. Izgubil je vse izkušnje. Izgubil je strokovnjake, ljudje so šli v pokoj, ljudje so se poskušali kje drugje zaposliti. Izgubili so pravzaprav toliko izkušenj z majhno izgradnjo jedrskih elektrarn, da je tudi njihove projekte pravzaprav treba vzeti z rezervo.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Kdo je torej v špici glede jedrske tehnologije?

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Ti dve, kot sem rekel. Američani, West- inghous in **EDF** so zelo slabo podkovani. In pogajati se z njimi je pravzaprav pogajati se z podjetji, ki imata zelo slabe reference.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

To so zelo težke besede. Vendar tukaj bi vas opozoril na stvar, ki je pri jedrski energiji in seveda verjetno pri prodaji orožja in še marsikje, zelo pomembna in to je strateško politični vidik. In seveda ti dve državi, ko gre za Slovenijo, seveda imata drugačno besedo, močnejšo besedo, kot na primer kakšna eksotična država, o kateri skorajda ne vemo.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

To vsekakor. Na svetu je pravzaprav samo pet velikih ponudnikov, s katerimi se je možno pogovarjat in sklepat potem pogodbe. In sicer to so, kot smo rekli francoski **EDF**, ameriški West- inghous. To je korejsko državno podjetje **HNKP** in pa državno podjetje na Kitajskem in pa državno podjetje v Rusiji. To je 5 ponudnikov. 2 od teh ponudnikov, to so Kitajci in pa Rusi, so...

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

To je še geopolitično vprašanje seveda.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Geopolitično strateško. Se naj z njimi ne bi pogovarjali. Pravzaprav po pričakovanju Združenih držav in tudi Bruslja, se ti dve državi naj ne bi vključevali v ponudbe, v razpise. Torej jih ne bi povabili v morebitno izgradnjo jedrskih elektrarn. Torej ostanejo samo še trije. In tudi Korejci, o Korejcih še nisva nič rekla, tudi Korejci pravzaprav imajo relativno zelo malo izkušenj v tujini. Zgradili so samo eno jedrsko elektrarno, sicer s štirimi bloki v Združenih arabskih emiratih, ampak relativno z zelo slabimi rezultati. Namreč bilo je precej korupcijskih afer pred leti, v korejski jedrski industriji. To jedrsko elektrarno, ki so jo pa v Združenih arabskih emiratih zgradili, pa je precej z slabimi tudi certifikati. Nekatere stvari celo nimajo certifikatov, potrdil in tudi dosti nižje imajo varnostne standarde. No... Pa če se že vrnem nazaj, res je, da se bomo torej, če se bomo pogajali, se bomo pogajali torej samo z tremi ponudniki. In da dosti izbire seveda ni. Zato bo samo eden izmed teh treh. Ampak morali bi res veliko rezervo jemati njihove izkušnje in njihovo kvalitetno ali manj kvalitetno ponudbo. To je še dodatni problem, ki je... Zaradi tega problema so seveda roki in cene tako visoki. In zaradi tega je še

dodatno potrebno imeti v vidu, da bodo najverjetneje roki ki jih sicer obljublajo ali pa ki jih napovedujejo ti trije ponudniki, ki so že dali prve nezavezujoče ponudbe ali vsaj pogovori potekajo v to smer, je potrebno te njihove roke in cene jemati z veliko, z veliko mero rezerve in zadržkov.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Ne gre pa pozabiti, da je gradnja tako velikega in dragega projekta tudi zlata jama za lokalne gradbince. Skratka zakup domačih družb, ki seveda dobijo tako rekoč enkratno priložnost za izjemen posel, ki je podprt z državnim denarjem.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

To drži. Ampak treba je povedat širšo sliko. Zakaj se Slovenija dodatno, poleg seveda nekaterih dobrih izkušenj iz preteklosti, kot pravi energetska industrija, zakaj se v Sloveniji pravzaprav še vedno nagibamo k jedrski opciji. To pa zaradi tega, ker je zelo vabljiva. To je veliki posel, tako za vse politične stranke kot za vse njihove podpornike kot za energetske jedrske industrije. Namreč z drugim blokom jedrske industrije bi naša Energetika in jedrska industrija pridobila monopol in privilegije še za nekaj desetletij v prihodnje. Jedrske industrije pri nas, in kot kaže, tudi večino politike ne zanima preveč ekonomski element izgradnje jedrske elektrarne. Ampak se bolj zanimajo za to, da je to tako velika priložnost, tako veliki posel, ko se bodo posli lahko delili prijateljem, znancem, našim podjetjem itd., da raje gledajo na to plat medalje. In žal preveč pozabljajo na ljudi, pozabljajo na to, da bi bilo potrebno najprej poiskati variante in modele z nižjo ceno in ne samo tiste, ki lahko prinašajo večje dobičke. Zanimivo je, da se tudi Gospodarska zbornica nagiba k temu. Da se Kljub slovenskih podjetnikov nagiba k temu. Vsi očitno računajo na svoj kos pogače in nekako je jedrska industrija uspela prikazati to sliko, da bo to cenena, da bo to zanesljiva energija, da bo cena približno enaka kot je danes. Ampak temu, kot smo rekli prej, temu ne bo tako. Zato je verjetno za pričakovat da... Ko bodo ti podatki na mizi, da bo tudi Gospodarska zbornica, da bo Kljub slovenskih podjetnikov kar precej spremenil svoje stališče ko bo videl, da so te cene bistveno višje in da na nizke cene kot so z danes, umetne cene iz jedrske elektrarne 1, da takšnih cen v prihodnje iz jedrske elektrarne nove ne bo.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

In ko bo 1. Slovenija skočila v ta projekt, poti nazaj ne bo več. Zaradi tega, ker bo prevelik in bo seveda nemogoče zamisliti si, da bi propadel in že zaradi tega zdaj slišimo, da seveda **JEK 2** ne bo **TEŠ**, kajti to je tisto, kar pri Slovencih prižge vse rdeče luči.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Ta nevarnost je prisotna pravzaprav že sedaj. Tako kot poteka proces priprave na referendum, ki je na nek način izven demokratičnih norm, priprave na odločanje, kjer ljudje nimajo dovolj podatkov, kjer pravzaprav se preferira samo ena opcija, to je jedrska opcija. Kjer se ljudem pravzaprav na nek način ne želi razkriti podatkov, tudi drugih možnih variant. Variante so vedno svoboda demokratičnega odločanja. Zato moramo imeti te variante v rokah. In nevarnost kateri se približujemo je, če bomo s takšnim tempom in agresijo s strani jedrske industrije in vlade in državnega zbora nadaljevali, bo seveda lahko tudi referendum uspel. In s tem bo dana zelena luč in bianco menica, da se lahko porabijo velika sredstva za raziskave. Računa se, tako je bilo vsaj objavljeno, da bi za projekte porabili več kot 100.000 **EUR**. Že do danes so za projekte in za dokumentacijo porabili več kot 30 000 000. Nadzora, pregleda nad tem ni. Med temi študija je bila narejena samo ena ekonomska študija in še to študijo **GEN** Energija podjetje ne želi pokazati javnosti. Oziroma jo je poslala pred dnevi Mladini, reviji Mladina. Ampak je zakrila s črno podatke o ekonomskih parametrih, kar je zelo sumljivo. Skratka približujemo se že tisti fazi, ko bo porabljenega toliko denarja, da bo podobno kot pri Tešu 6 potem rečeno, zdaj pa je že porabljen toliko denarja, da bi bilo škoda, da projekt damo v predal in je treba z njim nadaljevat. Na to pravzaprav igra tudi jedrski lobi. Da bi z referendumom dobili zeleno luč, da bi nadaljevali potem z intenzivnostjo tega projekta in da bi do leta 28 izdelali vse potrebne študije in potem podpisali pogodbo za izgradnjo. Upajmo seveda, da do tega ne bo prišlo. Da bodo... Da bo javnost, tako civilna kot strokovna javnost zahtevala te podatke in da se tudi v državnem zboru ne bo zgodilo, da bodo z levo roko sprejeli resolucijo o miroljubni rabi jedrske energije, ki je zdaj v državnem zboru. In plenarna razprava naj bi potekala maja. Preferira samo jedrsko opcijo. Upajmo, da bodo pravniki in da bo državni zbor ugotovil, da ta pot z resolucijo o jedrski energiji, ki pravzaprav preferira samo eno opcijo, da ni prava pot. In da bi bilo prepotrebno pripraviti drugačno pot in drugačno resolucijo in premakniti referendum za nekaj let, ko bomo imeli dovolj podatkov, da se bodo ljudje demokratično in kvalificirano s podatki lahko odločili ali o eni poti v energetske prihodnosti ali o drugi poti v energetske prihodnosti.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Gospod Kus omenili ste jedrski lobi. Ali je Slovenija že v krempljih jedrskega lobija, glede na situacijo o kakršni govorite?

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Kot kaže bi temu lahko rekli tako. Namreč v Franciji, to ni več skrivnost, je jedrski lobi in prej sva rekla, da je tam zaposlenega v jedrskem sektorju skupaj s podizvajalci skoraj 400 000 zaposlenih in da so na tako visokih položajih, da pravzaprav se govori, da dajejo signal in komando oni vladi in predsedniku. Ne obratno. Da so tako močni, da lahko pravzaprav diktirajo pot po kateri želijo v prihodnost. Kaže, da je tudi pri nas že energetski lobiji in znotraj njega tudi jedrski lobi, že tako močan, nekaj indicjev je pravzaprav tudi že z dokaj velikim številom, ki je v zadnji vladi prišlo iz energetskih podjetij v vladne kroge in v druge inštitucije, kar bi olajšalo to pot, da tudi pri nas bi že lahko govorili da ima zelo močno besedo. Na primer če pogledamo samo pripravo resolucije o miroljubni rabi jedrske energije, ki je zdaj v državnem zboru, te resolucije ni pripravljalo ministrstvo za energetiko in podnebne spremembe. Oni so bili umaknjeni iz tega procesa. Zdaj jo sicer oni vlagajo v državni zbor, ker je pač to po pravilih potrebno. Ampak svinčnik za pripravo te resolucije je držav jedrski lobi in oni jo je pripravil. In potem so jo samo finalizirali v kabinetu predsednika vlade in jo zdaj dali državnemu zboru. To je zelo nenavaden način, kako je pravzaprav jedrski lobi napisal to resolucijo, jo zdaj predložil državnemu zboru in državni zbor se je nekako, z vsemi parlamentarnimi strankami, razen Levice kot ste rekli, poenotil, da je to dobra resolucija, da je to dobra pot za odločanje naprej, da je to dobra podlaga za jesenski referendum.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Cinično bi lahko rekli nevidna roka tržnih zakonitosti. Vemo kako je s tržnimi zakonitostmi. Rad bi se vrnil še na eno stvar, ki morda bo pomagala tudi gledalcem razjasniti pojme glede tega. Imamo sosedo Avstrijo. Ne Nemčijo, Avstrijo. Relativno majhno članico Evropske unije, ki absolutno vztraja pri nejedrski opciji. In seveda kot navaden državljan se sprašujem, v čem se strokovnjaki, politika, državljani, če hočete v Avstriji razlikujejo od slovenskih, da Avstrija tako vztrajno nasprotuje jedrski opciji.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Avstrija je že pred davnimi desetletji ugotovila, da je pravzaprav jedrska opcija preveč nevarna, preveč nedemokratična, preveč etično in moralno sporna. In če se ljudem predstavi te parametre te razloge, se seveda na koncu lahko strinjajo in potem na teh odgovorih in teh pojasnilih, tudi vztrajajo v naprej. In ne prisluhnejo nekaterim drugim zgodbam, ki pravzaprav želijo prikazati jedrsko industrijo kot prijazno, kot cenovno ustrezno, kot najboljšo opcijo za prihodnje. Oni so se tega odvadili v desetletjih in pri tej opciji in pri tej razlagi in pri takšnem stališču tudi vztrajajo. Podobno je bilo v Italiji. Tudi tam so imeli referendum in so zavrnili potem jedrsko opcijo in tudi tam nimajo danes več nobene jedrske elektrarne. Vse so zaprli. Zdaj jih čaka seveda še visok strošek za izgradnjo odlagališča. To moralno pot morajo še opraviti. Podobno morajo to moralno pot opraviti tudi v Nemčiji. Tudi v Nemčiji, kjer so ugotovili seveda, da je to moralno in etično sporno. Vztrajajo na tej opciji in Nemčija je tudi edina država, kjer je Ustavno sodišče že odločilo, da je to moralno in etično nepravilna opcija. Bila je tožba namreč s strani energetskih velikanov, jedrskih... Lastnikov, njihovih jedrskih elektram. Zakaj vlada hoče do leta 22 zapreti vse jedrske elektrarne in je razsodišče, torej ustavno sodišče Nemčije odločilo, da ima vlada prav, da do leta 22 zapre vse jedrske elektrarne, tako kot si je zastavila. Ker je to tudi iz moralnega in etičnega in ustavnega zornega kota pravilna odločitev vlade.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

In ne smemo pozabiti, danes pravzaprav nisva govorila o tem, da seveda jedrska tehnologija Kakorkoli je nevarna, kajti videli smo v Fukušimi, če odmislimo Černobil, da je bila to zastarela komunistična in tako dalje. elektrarna. Fukušima v državi, ki je ena najbolj tehnološko naprednih, se je zgodila nesreča. In seveda jedrska tehnologija je nevarna, čeprav gre pravzaprav samo za Termoelektrarno, kjer segrevamo vodo z jedrsko reakcijo in čisto nič drugega.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Drži. Jedrska tehnologija je zelo, zelo nevarna. Govori se sicer samo o treh večjih velikih jedrskih nesrečah. Otok treh milj, potem Černobil in pa Fukušima. Ampak bilo je še bistveno več nesreč, ki pa nikoli niso prišle kaj dosti v javnost. Namreč po Fukušimi je do danes že strošek, ki je socializiran in morajo pravzaprav vsi davkoplačevalci pokrit to škodo, je že ta znesek preko 230 milijard ameriških dolarjev. Medtem ko v ta strošek še ni vračunana tudi cena, ki jo bodo morali plačati davkoplačevalci za izliv radioaktivne vode v ocean, v morje, ki je več vode kot je milijon m te vode. Ta ocena še ni narejena. Tudi v Evropi je samo francosko... Uprava za jedrsko varnost je pripravila študijo, kakšni so lahko potencialne, kakšne so potencialne nevarnosti škode v Evropi za jedrsko nesrečo. In so ugotovili, da je lahko v Evropi, če pride do jedrske nesreče, ta znesek 700 milijard evrov škode. To pa je tako velika škoda, da jo seveda nihče ne more pokrit kot davkoplačevalci. Torej vsa škoda po velikih jedrskih nesrečah se socializira in jo plačajo davkoplačevalci.

EDVARD ŽITNIK (voditelj)

Trajanje: 42:00

9 / 9

Spoštovani gledalci slišali smo veliko pomislekov, dilem, če hočete kritičnih misli na račun jedrske in tudi slovenske jedrske prihodnosti. Zagotovo bi veljalo prisluhniti in to se bo zgodilo tudi zagovornikom recimo temu jedrske opcije. Kot rečeno, slovenska politika je povedala svoje. Pogovor kot tale, pa naj bo naš skromni prispevek prepotrebному strokovnemu in strpnemu družbenemu dialogu o temi, ki zadeva vse nas in ne samo nas. Zadeva tudi prihodnje generacije. Gospod Kus Hvala da ste bili gost Intervjuja.

ZORAN KUS (slovenski geograf, sociolog in politik)

Hvala...